

GRÆSKAR

(CUCURBITACEAE)

SEMEN CUCURBITAEAE

De hos os dyrkede græskar-arter kom i 1500-tallet fra Amerika til Europa og overtog den rolle, som flaskegræskarret fra tropisk Asien hidtil havde spillet. De første oplysninger om medicinsk anvendelse af bærrugtens kærner (frø) er fra 1300-tallet,¹ hvor de indgår i en sirup for leverlidelser. 1500-tallets tyske urtebogsfattere (Bock, Brunfels, Fuchs) skriver, at kærnerne læger betændte nyrer og virker urindrivende, de knuste frø drysses på sår for at læge dem. Christiern Pedersens lægebog 1533: kærnerne er bestanddel af en drik for gulsot; Simon Paulli, *Flora danica* 1648: af frøene kan tilberedes en emulsion (opslæmning i vand) god for malaria, lungebetændelse, blærens sår og bylder, ophørt urinering m.m.

ANTHELMINTIKUM

Skole- og folkemedicinsk benyttes drogen først og fremmest som et middel mod indvoldsorm, specielt bændelorm. Om denne anvendelse foreligger der rapporter fra alle verdensdele.²

Det mest almindelige var/er at tygge på kærnerne eller spise de afskallede frø – i Rusland 500–1 000 pr voksen person;³ på Fyn indtoges de med en spegesild.⁴ Russisk folkemedicin

En pumpe (Cucurbita), ur Christian Egenolff, Herbarum, arbum, fruticum, frumentorum ac leguminem, Frankfurt, 1546.

har desuden et infus af de knuste kærner og malurt; i amerikanske sydstater drikkes en te eller et mælkeafkog af græskarkærner;⁵ dette ormemiddel benyttes i Ætiopien især af gravide kvinder.⁶

Lægen Edward Tyrson publicerede 1683 den første skolemedicinske omtale af semen cucurbitae som anthelmintikum (Philosophical Transactions bd. 146, Oxford); han brugte en emulsion af frøene. Folkemedicinsk er denne anvendelse sikkert meget ældre og kan skyldes en tilfældig opdagelse: efter at have spist mange græskarkærner (som en delikatesse) kom indvoldsorm ud med afføringen. Brugen af semen cucurbitae mod bændelorm har i al fald siden 1700- og 1800-tallet været geografisk vidt udbredt. Således kunne Berenger-Féraud, der ledede den franske marines sanitetstjeneste, berette om denne applikation på Mauritius, i Meksiko, La Plata o.a. tropiske egne.⁷

ANDEN FOLKEMEDICIN

Drogen er navnlig tilskrevet virkninger på urinvejene og blev fra gl. tid brugt som diuretikum jnf. ovenfor;⁸ man indtager de knuste frø eller drikker en te af kærnerne, i USA er det et af de oftest benyttede vanddrivende husråd,⁹ men det tages også mod blæreslaphed, Cherokee-indianerne i North Carolina spiser i den hensigt de brunede kærner,¹⁰ endvidere for nyresten o.a. nyrelidelser (USA, Rusland),¹¹ et infus mod nyre- og blæresygdomme (Callawaya-indianerne i Bolivia),¹² de friske eller tørrede kærner tygges og saften svælges som nyremedicin (Catawba-indianerne),¹³ hos Maya-indianerne indgår de i en drik for blod i urinen.¹⁴

Mavelidelser

Kærnerne spises som afføringsmiddel (Rusland),¹⁵ frøolien indtoges mod forstoppelse

Från det förlista regalskeppet Kronan har man funnit träaskar med exempelvis pumpakärnor. Kronan sänktes av den danska flottan 1676. Idag används extrakt av pumpans frön för att lindra prostatabesvär, men redan under 1600-talet användes de mot urineringsvärygheter. Foto: Max Jahrehorn, Länsmuseet i Kalmar.

(rumænere i Siebenbübrystkargen).¹⁶ Et infus af kærnerne skal læge mavebetændelse (Bolivia), en dekokt af dem drikkes for mavesmerter (Indiana/USA) og opkastning (Alabama),¹⁷ saften af vandmelonens frø for dysenteri (Sicilien).¹⁸

Kvæstelser, inflammationer

Tørrede knuste frø drysses på sår (kaliforniske indianere),¹⁹ som sårlægende anvendes en emulsion af græskar- og vandmelonkærner (Yuma-indianerne),²⁰ tilberedes en salve af kærnerne (Kentucky),²¹ pulveriserede frø af *Cucurbita foetidissima* strøs på veneriske sår (Moapa Paiutes ind. i Nevada);²² knuste græskarfrø blandet med spyt lægges på hævelser (Zuñi-stammer i New Mexico)²³ og betændte kvindebryster (Ungarn);²⁴ betændte øjne bades med frøenes saft, der også dryppes i smertende øre (Callawaya/Bolivia). – I det sydlige USA omtales 1869 en te af græskarkærner indtaget mod vattersot-ødemer.²⁵ – De knuste kærner rørt op med kvindemælk lægges på podagra (Columbia).²⁶ – Græskarkærner og –blomst bindes som smertestillende på stik af kaktuspigge (Zuñi-indianerne, New Mexico).²⁷

Gynækologisk

Kærnerne er bestanddel af en drik mod blodigt udflåd (Maya), for samme drikkes i Alabama en te af de knuste frø.²⁸ Kærnerne spises som emmenagogum = mensesdrivende (spansk New Mexico),²⁹ et afkog af dem indgives for blødning efter nedkomst, ristede græskarfrø som laktagogum (mælkedrivende) for diegivende kvinder (Ungarn).

Drogen anvendes i Indien bl.a. mod gonorrhé.³⁰ De gamle spanske farmakopeers "cuatro semillas frias" (fire kolde frø) var kærner af græskar, æselagurk, melon og *Cucumis*

citrullus, blandingen skulle svække en for stærk kønsdrift og mindske sædproduktionen.³¹

En emulsion af frøene skal helbrede sygdomme i brystet (Venezuela),³² et infus tages for brystkatar og lungebetændelse (Bolivia), børn med kighoste indgives græskarkærner (Iran).³³ I tysk folkemedicin anvendes emulsionen mod feber og underlivssygdomme.³⁴ Et afkog af frøene regnes i Argentina for at styrke kroppen,³⁵ frøolien er i Indien en nervetonicum og tages mod migræne og neuralgi.

Homøopatien tilbereder af græskarkærner medikamenter for søsyge og opkastning under svangerskabet.³⁶

INDHOLDSTOFFER, TERAPI

Semen cucurbitae indeholder indtil 50 pct. fed olie rig på umættede fedtsyrer og med glycerider af linol-, palmitin- og stearinsyre, endvidere aminosyren cucurbitin, et specifikt fytosterin cucurbitol, harpiks med oksycerotinsyre, vitaminerne A, B₁, C og E, karotinoider, kulhydratet melen, de for stofskiftet vigtige aminosyrer leucin og tyrosin samt jern, fosfor, calcium m.m.³⁷

Drogen har på bædelorm ikke samme sikre og dramatiske effekt som ekstrakter af bregnerod, men den fordel at være ugiftig og egnet også til børn, doseringen kan gradvis øges uden bivirkninger. I litteraturen varierer den nødvendige dosis for voksne fra et hundrede kærner og helt op til et tusinde. Det kan skyldes, at planten geografisk optræder i såkaldt "kemiske racer";³⁸ således er bærrerne af *Solanum nigrum* (sort natskygge) nogle steder meget giftige og nydes i andre områder som en delikatesse. I følge Weiss har de hos os dyrkede græskar ingen anthelmintisk virkende kærner; det "rigtige" bædelormmiddel udvindes af en type græskar som navnlig dyrkes i Tyrkiet.³⁹

Brugsanvisning (1928): 170–200 kærner afskalles således at den inden for frøskallen liggende grå hinde bevares, idet den indeholder det ormedræbende stof. Kærnerne knuses og udrøres i mælk, der tages om morgenen på fastende hjerte, en time senere to spf. ricinusolie.⁴⁰ Det aktive princip er dog stadig ukendt; det forekommer ikke i frøolien men sandsynligvis i kimens grønne membran.⁴¹

Et vandafkog af knuste græskarkærner har vist sig effektivt mod blæresygdomme og prostatabesvær, for kvinders ”blæreurose” efter fødsel og i klimakteriet. Dr. W. Devrient i Berlin har fremsat den teori, at blærehalskirtlen bliver større fordi organismen bestræber sig på at udligne den med alderen dalende produktion af mandlige kønshormoner, og at hormonagtige substanser i drogen formentlig griber ind i denne mekanisme. I østeuropæiske områder som Ungarn, Bulgarien, Anatolien, Rumænien og Ukraine, hvor mændene dagligt hele livet spiser mange græskarfrø, forekommer der meget få tilfælde af prostatalidelser og svigtende potens.⁴²

REFERENCER

1	121 151	9	III 144; 37 114; 37I 33; 374 357; 53 29; 405 19, 1953, 3; 75 nr. 95 (kærnerne spises); 327 102 (frø af vandmelon); 272 162 (South Carolina).
2	284 2, 84; 257 197; 125 79; 361 42, 1945, 208; 308 264; 248 214; 327 107; 53 117 (m. litt.henvisn.); 310 23, 1973, 385 (Indien); 278 1, 407; 177 1, 1889, 202 og 274 2, 82ff; 5, 143 (litt.henvisn.); 52 1, 1933, 947ff.	10	150 51.
3	215 153f., 269.	11	274 2, 82; 53 76; 205 63, 1950, 145.
4	470 23, 1936, 694.	12	311 108, 328.
5	53 117; 377 36, 1972, 92.	13	205 57, 1941, 45.
6	240 163.	14	346 61f.
7	36 438; rapporter fra andre lande: 359 10–18.	15	177 1, 202.
8	177 1, 1889, 202 (litt.henvisn.); 278 1, 407.	16	189 2, 135.
		17	151 222; 37 III.
		18	308 266.
		19	25 74.
		20	190 249.
		21	377 32, 1968, 324.
		22	417 41.
		23	207 2, 1980, 375.
		24	404 92, 197, 120.
		25	272 162.
		26	406 16, 1961, 725 (Santander).
		27	386 46.
		28	53 40.
		29	77 45.
		30	278 1, 407; 310 23, 1975, 385.
		31	322 773.
		32	309 121.
		33	320 88, 1959, 88.
		34	223 2, 152f.
		35	206 3, 1865, 147.
		36	152 459; 366 224.
		37	274 2, 82; 249 85; 450 98; 63 84, sml. 112 121 og 223 2, 153.
		38	236 1960, 110; 293 4, 1961, 154.
		39	433 IIIff.
		40	214 1928, 251.
		41	359 34ff.; 59 52f.; 134 458f. (litt.henvisn.).
		42	249 83–85.